

Pánczél Petra

GébArt 30 – A sokszínűség magányossága

Története, sőt kronológiailag meghatározható korszakai vannak, de legalább ennyire fontos az eszmei, esztétika értéke, és Zalaegerszeg kortárs kultúrájában betöltött szerepe. Harminc éves a GébArt Zalaegerszegi Nemzetközi Művésztelep, és az ehhez hasonló évfordulók kapcsán mindig felmerülnek olyan kérdések, hogy „Mit ér egy művésztelep? Mennyit tett művészeti életünk mérlegének serpenyőjébe (...), segítette-e a helyi közízlés, művészeti nevelés előbbrehaladását?”¹

Az idézet csalóka, hiszen nem a születésnap tiszteletére rendezett dupla jubileumi kiállítás valamelyikén hangzott el (pedig manapság is beszélgetünk efféle dolgokról), hanem 1977-ben íródott. Mégpedig a GébArt-i alkotótábor közvetett elődjének tekinthető, Egervári Művésztelep tizedik évfordulóját köszöntő kiadványba. Akár erőltetett is lehetne az 1992-től működő GébArt-i, és az 1968-ban induló Egervári Művésztelep ilyesfajta összekapcsolása, csak hogy a szeptember elején nyílt „GébArt 30” jubileumi tárlat is ezt teszi. Persze

¹ Török András: Egy művésztelep tíz felvonása In.: 10 éves a Zalaegerszegi Művésztelep (1977)

Kiállítási enteriőr a Gönczi Galériában

Fotó: Mészáros T. László

Kiállítási enteriőr
a Gönczi
Galériában

nem a fenti idézettel, mégis; a korabeli kérdések nyugodtan tekinthetők időntúlinak, sőt aktuálisnak. Kiegészítve esetleg olyasmikkel, hogy vajon teljesítette-e a művésztelep a küldetését, minden megvalósult-e az évtizedekkel ezelőtt kitűzött célok közül? Nos, részben igen, viszont újabb – és egyelőre megválaszolhatatlannak tűnő – kérdések is felvetődnek.

A Városi Hangverseny- és Kiállítóterem emeletén egyrészt az 1968-76 közötti egervári „előzmények” anyagából látható egy válogatás (jórészt a hetvenes évek közepére koncentrálva), a terem másik részében, valamint a Keresztury VMK Gönczi Galériájában pedig

az elmúlt harminc év essenciája került. Átfedések és áthidalások nyilván vannak: a Dús László festőművész által alapított egervári telep ugyanis 1976-1980 között beköltözött a városba, és Zalaegerszegi Művésztelepként működött tovább. A név akár valamiféle GébArt-i „jogelődnek” is tekinthető, ráadásul ezekben az időkben egyre több külföldi képzőművészt fogadott nyaranta a tábor. Igaz, a „nemzetköziség” ekkor még a szocialista régió országaira korlátozódott. Ugyanakkor magának az alkotótábornak a működése (az ország más művésztelepeirehasonlóan) már egyfajta nyitottabb szemléletet és kultúrpolitikát tükrözött a hetvenes-nyolcvanas években. Az alkotótáborok közötti legszorosabb kapcsolatán Szabolcs Péter szobrászművész, aki mind az 1968-as „előzményeknek”, Dús László USA-ba költözése után pedig a folytatásnak is aktív részese lett. Az első években a grafika és a festészet dominált Egerváron – köszönhetően annak, hogy Dús László Bernáth Aurél-tanítványokat hívott a telepre. Később aztán egyre inkább a fa- és kőszobrászat, majd a köztérre kerülő különféle térelemek kaptak hangsúlyt. Ebből a korszakból a hangversenyterem kiállításán főleg a hetvenes évek grafikáival, festményeivel találkozhatunk, hiszen ezek kerültek a Göcseji Múzeum gyűjteményébe, s a szervezők ebből válogattak.

Témánk szempontjából fontosabb a „GébArt 30” anyag, vagyis az 1992-től napjainkig terjedő időszak alkotásai. A nyolcvanas évek hosszú csendjét a rendszerváltozás után Skrabut Éva, a Kézművesek Házának akkori vezetője törte meg: szervezőmunkájával ő adott új lendületet a művészeti tábornak, ami 1992-től a Gébárti-tó partján lelt otthonra. Három- és ötévente más-más szakmai vezető irányítása alatt működött és működik ma is a tábor. Megfordult itt vezetőként Szemadám György, Budahelyi Tibor, Colin Foster, Varga Géza Ferenc, Krawczun Halina, Kopasz Tamás, Budaházi Tibor és Horváth M. Zoltán. Utóbbi már több alkalommal is, sőt jelenleg is ő koordinálja a munkát. A kilencvenes évek első felében szobrászati, fémszobrászati műhelymunka zajlott (ekkor épült fel a gébárti szoborpark),

majd felváltva hol a grafika- és festészet, hol a kispasztika, hol pedig a kerámiaművészet került fókuszba. Nemcsoda, ha az idei születésnap kiállításra készülő stábnak (többek között Prokné Tirner Gyöngyi művészeti titkárnak, dr. Kostyál László művészettörténésznek és Horváth M. Zoltán festőművésznek, a Gönczi Galériában látható tárlat rendezőjének) nehéz dolga akadt az anyagválogatást illetően. Az elmúlt három évtizedben 22 ország 160 művésze, több mint 500 alkotást hagyott itt. Amiket lehetetlen egyszerre felsorakoztatni. A GébArt-i kollekció nagyon vegyes, több korosztály, több nemzet, rengeteg stílusirányzat (művészeti törekvés, forma- és színvilág) képviselteti magát. Nincs (mert a művésztelepeken sem volt

soha) egységes koncepció, sem műfaji, sem tematikai értelemben², igaz minden tábornak volt egyfajta mottója, ami némileg irányt adott az alkotási folyamatnak. Ám mint azt a művésztelep-vezetők némelyike elárulta: a jelmondatokkal túlzott korlátokat sem szerettek volna állítani. Mert nem az volt a cél, hogy a művészek eltérjenek önmaguktól, önnön világuktól. A mottónál ezért talán meghatározóbb volt a Gébárti-tó és környezete; egyrészt, mint összekötő kapocs, másrészt pedig mint inspirációs helyszín. Az idilli zöld és kék környezet sokszor valóban meg is ihlette a művészeket (elég, ha csak az indiai Vidhyasagar Upadhyay festőművész „Gébárti impressziók” című sorozatára gondolunk). Mindez a kiállításon is

Kiállítási enteriőr
a Gönczi
Galériában

² Hogy mi a koncepció hiányának, és a stílusbeli sokféleségnek az oka, valamint előnye és hátránya, arról Simonffy Szilvia művészettörténész értekezik bővebben abban a katalógusban, mely a GébArt-i Művésztelep 10. évfordulójára jelent meg 2001-ben.

Kiállítási enteriőr
a Városi Hangverseny-
és Kiállítóteremben

nyomon követhető, és a Gönczi Galéria fő falain látható „kékség” is ebbe az irányba tereli a látogató gondolatait.

Harminc év után elmondható, hogy az 1992-es indulásnál megfogalmazott cél, hogy a tó és környezete váljon egy évenkénti találkozóhellyé a hazai és külföldi képzőművészek számára, egyértelműen megvalósult. Ráadásul a „külföld” fokozatosan bővült, ahogy évről évre könnyebbé vált az utazás az egyes országok, sőt kontinensek között. Egyre távolabbi régiókból érkező képzőművészek csempészek saját kultúrájukból (nemzetükre jellemző motívumokból, színekből, hangulatokból) is

egy-egy darabkát a gyarapodó GébArt-i kollekcióba. Jó példa erre a mexikói, brazil, indiai, vagy a dél-koreai művészek munkássága. De a hazai kortárs vonal is megjelent, legyen szó absztrakt és figurális festészetről, szobrászatról, vagy modern kerámiaművészetről. Az alkotótáboroknak mindig voltak zalaegerszegi résztvevői is, akik a vendéglátó szerepében egy kicsit népszerűsíthették a megye kulturális- és természeti értékeit, másrészt pedig ők maguk is részeseivé váltak ennek a nemzetközi áramlásnak, tapasztalatcserének, művészeti diskurzusnak. A lokalitás és globalitás szerencsés metszéspontja tehát a tóparti alkotótábor, ami

a kortárs képzőművészetre jellemző nyitottság és frissesség erejével képes elmosni a tér és az idő határait.

Éppen ezért kicsit furcsa, hogy a jubileumi kiállítás kiragadta a művésztelepeken eddig részt vevő zalaegerszegi alkotókat ebből a színes kavalkádból, és a Városi Hangverseny- és Kiállítóterem egyik szárnyába terelte őket. Valahol persze érthető a rendezői szándék, hogy mutassuk be kik azok a helyi, vagy városhoz kötődő művészek, akik az elmúlt harminc évben megfordultak a művésztelepen. Öröm látni Bayer Csaba képeit (hiszen az alkotó már jó ideje nincs köztünk), Drabik István jellegzetes szobrait, Gazdag Ágnes reneszánsz gallérba öltöztetett, antropomorf „Spanyol lajhárnő-jét” (mert a két művész már ritkán mutatkozik meg Zalaegerszegen). Mégis, ebben a jubileumi GébArt-i kontextusban kicsit öncélúnak

tűnik most a lokálpatrióta szemlélet efféle erősítése. Jobb lett volna, ha a helyiek is az egész része(se)ivé válnak, és bekerülnek a nagy GébArt-i sodrásba, egy térbe rendeződve a többi képzőművésszel. A határtalanság, nemzetközi eszmeiségét kifejezve.

Annál is inkább, mert, ahogy a művésztelep esetében, úgy a helyi alkotóknál sem beszélhetünk egységes koncepcióról, művészeti törekvésről, pláne nem „zalaegerszegi iskoláról” (és természetesen gébártiról sem). A kép legalább annyira vegyes és sokszínű, mint maga a harminc éves anyag. Ráadásul a helyi alkotóművészek évek óta rendszeresen bemutatkozhatnak más fórumokon: ezt szolgálja például a Zalaegerszegi Szalon csoportos kiállítás is. A hangversenyterem galériájába, így talán szerencsésebb lett volna valami másfajta tematika köré csoportosítani a művésztelep anyagát. Mond-

Kiállítási enteriőr a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben

juk folytatni az „előzmények” rész grafikai – és kissé sötétebb tónusú – vonalát, vagy itt adni nagyobb hangsúlyt a figuratív alkotásoknak. Hiszen a Gönczi Galéria tárlata ezzel szemben inkább absztrakt, ahol a színek, különleges formai megoldások játékosága adja meg az alaphangulatot.

Három évtized elteltével arról is érdemes beszélni, hogy mi az, ami nem valósult meg a kezdeti célokból. A válasz teljesen egyértelmű: bár a városnak lett kortárs képzőművészeti gyűjteménye, de képtára nem! Pedig az önálló galéria gondolata már a hatvanas-hetvenes években is felmerült, és azóta is szinte folyamatosan napirenden van. Rengeteg egyeztetés, megbeszélés, sőt vita zajlott a képtáralapítással kapcsolatban, mégsem született egységes szakmai koncepció. Ráadásul hol az alkalmas helyszín (épület), hol a politikai szándék, hol meg a forrás hiányzott (vagy így együtt az egész) a megvalósításhoz. Sajnálatos módon képtár híján a gazdag és értékes gyűjtemény számára nincs megfelelő raktározási hely, sem az anyag nyilvánosságát biztosító állandó kiállítótér (ami ez esetben azt jelentené, hogy állandó jelleggel időszaki kiállításokat lehetne rendezni a kollekciónak, különféle témák mentén). Sokszor az az érzése az embernek, hogy a gyűjtemény hibridsége félelmeket szül mind a döntéshozókban, mind szakmai berkekben, pedig a sokszínűségben rengeteg ötlet rejlik, amit hosszú távon kamatoztatni lehetne a város kulturális, művészeti életére (és jövőjére) nézve is.

Hasonló dolgokat fejtegetett Lehota M. János esztéta is a Gönczi Galéria tárlatnyitóján, mikor úgy fogalmazott, hogy a GébArt-i művésztelep anyagának sokműfajúsága pont a jelenlegi világot képezi le számunkra, s ennél fogva nem lehet és nem is érdemes történeti, művészettörténeti szempontok szerint elemezni, értékelnit azt. Fontosabb ennél maga az esztétikum. Szerinte egy állandó galéria pont azért lenne jó, mert a meglévő 500 alkotást folyamatosan „forgatni” lehetne, aktuális témák, diskurzusok mentén, különféle kísérőprogramokat csatolva egy-egy kiállításhoz. Valóban, az „állandó lakhely” és a rendszeres bemutatkozási lehetőség hiányában kissé magányosnak tűnik a GébArt-i kollekciónak.

Végül közelítsünk a téma felé egy picit az észlelés, befogadás oldaláról is. Vajon formálta-e a közízlést az, hogy évtizedek óta művésztelep működik a vá-

rosban? A képzőművészet iránti figyelmet minden bizonnyal évről évre fenntartja, és egyfajta kulturális találkozóhelyül is szolgál mind a művészek, mind a műkedvelők számára. Hiányosságok azért bőven akadnak. Főleg a nonfiguratív ábrázolások értelmezését tekintve. A Gönczi Galéria kiállításán járva erről meg is bizonyosodhattunk egy átlagos hétköznap délután, amikor a betérők többek között a következő mondatokkal kommentálták a látottakat: „Nem az én műfajom.” „Azt szeretem, amire ráismerek.” De árulkodó az egyiptomi Khaled Sirag képzőművész „Tögyek” című kerámiai előtt lezajlott párbeszéd is:

– Ez vajon mi lehet?

– Tögy a címe.

– Ja, a tehéné? De akkor miért van megfordítva?

Elképzelhető, hogy semmi nem változott 1974 óta, amikor az egervári művésztelep faszobrait az Ifjúsági Parkban (ma Vizslapark) tették közszemlére, és az anyag – a korabeli tudósítások szerint – meglehetősen vegyes fogadtatásban részesült? Az expresszív látásmód szellemében készült, és jórészt nonfiguratív alkotásokról hetekig beszéltek a városlakók. „A közönség nagy része addig nem látott együtt ennyi nonfiguratív szobrot, s a hagyományos — rendszerint emlékmű-jellegű — köztéri művekhez szokott ízlése valósággal fellázadt az egyik napról a másikra keletkezett, miniszoborpark láttán”³ – olvasható a már említett ’77-es katalógusban.

Mit rontottunk el az elmúlt évtizedekben, hogy még mindig ennyire félünk az absztrakt művektől, hogy ennyire nehezen hagyjuk el a vizuális komfortzónánkat? – merülhet fel a kérdés. Pláne, hogy egyre inkább vizuális korban élünk! Mégis nehezen értelmezzük a stilizálást, az érzelmek színeiben, illetve különféle nonfiguratív síkbéli ábrázolásokban, vagy térbeli elemekben történő kifejeződését. A következő időszak egyik feladata pont az lehetne, hogy egy-egy kiállításhoz kapcsolódva beszéljünk ezekről az értelmezési lehetőségekről. Nem „középkorosság fokozata”, nem is elitista módon, hanem interaktív formában, érdekes és figyelemfelkeltő tárlatvezetések, workshopok vagy más közönségnek szóló programok keretében. A GébArt-i anyag a maga összetettségével, sokszínűségével rengeteg variációt rejt magában e téren. Főleg, ha állandó otthonra is lelhetne egy képtárban.

3 Török András l.m.